

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే

॥ చతుర్దశః సర్గః ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

శ్రీ రంగరామానుజ మహాదేశికన్

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ చతుర్దశః సర్గః ॥

కైకేయ్యా రాజ్ఞః సత్యే దృఢతరావస్థానాయ ప్రేరణం నిజప్రార్థితవరపూర్తయే
తం ప్రతి దురాగ్రహప్రకటనం చ, అంతఃపురద్వారమాగత్య వసిష్ఠేన
సుమంత్రస్య మహారాజసన్నిధౌ ప్రేషణం రాజాజ్ఞయా సుమంత్రస్య
శ్రీరామమానేతుం తతో గమనం చ

పుత్రశోకార్ద్రితం పాపా విసంజ్ఞం పతితం భువి |
విచేష్టమానముత్పేక్ష్య ఐక్ష్వాకమిదమబ్రవీత్ || 2.14.1 ||

పాపం కృత్వేవ కిమిదం మమ సంశ్రుత్య సంశ్రవం |
శేషే క్షితితలే సన్నః స్థిత్యాం స్థాతుం త్వమర్హసి || 2.14.2 ||

ఆహుః సత్యం హి పరమం ధర్మం ధర్మవిదో జనాః |
సత్యమాశ్రిత్య చ మయా త్వం ధర్మం ప్రతిచోదితః || 2.14.3 ||

సంశ్రుత్య శైబ్యః శ్యేనాయ స్వాం తనుం జగతీపతిః |
ప్రదాయ పక్షిణే రాజా జగామ గతిముత్తమాం || 2.14.4 ||

తథా హ్యలర్కస్తేజస్వీ బ్రాహ్మణే వేదపారగే |
యాచమానే స్వకే నేత్రే ఉద్ధృత్యావిమనా దదౌ || 2.14.5 ||

సరితాం తు పతిః స్వల్పాం మర్యాదాం సత్యమన్వితః |
సత్యానురోధాత్ సమయే వేలాం స్వాం నాతివర్తతే || 2.14.6 ||

సత్యమేకపదం బ్రహ్మ సత్యే ధర్మః ప్రతిష్ఠితః |
సత్యమేవాక్షయా వేదాః సత్యేనావాప్యతే పరం || 2.14.7 ||

సత్యం సమనువర్తస్వ యది ధర్మే ధృతా మతిః |
స వరః సఫలో మేఽస్తు వరదో హ్యసి సత్తమ || 2.14.8 ||

ధర్మస్యైవాభికామార్థం మమ చైవాభిచోదనాత్ |
ప్రవ్రాజయ సుతం రామం త్రిః ఖలు త్వాం బ్రవీమ్యహం || 2.14.9 ||

సమయం చ మమార్యేమం యది త్వం న కరిష్యసి |
అగ్రతస్తే పరిత్యక్తా పరిత్యక్త్యామి జీవితం || 2.14.10 ||

ఏవం ప్రచోదితో రాజా కైకేయ్యా నిర్విశంకయా |
నాశకత్ పాశమున్మోక్షం బలిరింద్రకృతం యథా || 2.14.11 ||

ఉద్భ్రాంతహృదయశ్చాపి వివర్ణవదనోఽభవత్ |
స ధుర్యో వై పరిస్పందన్ యుగచక్రాంతరం యథా || 2.14.12 ||

వికలాభ్యాం చ నేత్రాభ్యామపశ్యన్నివ భూమిపః |
కృచ్ఛాద్ ధైర్యేణ సంస్తభ్య కైకేయ్యామిదమబ్రవీత్ || 2.14.13 ||

యస్తే మంత్రకృతః పాణిరగ్నో పాపే మయా ధృతః |
సంత్యజామి స్వయం చైవ తవ పుత్రం సహ త్వయా || 2.14.14 ||

ప్రయాతా రజనీ దేవి సూర్యస్యోదయనం ప్రతి |
అభిషేకాయ హి జనస్త్వరయిష్యతి మాం ధ్రువం || 2.14.15 ||

రామాభిషేకసంభారైస్తదర్థముపకల్పితైః |
రామః కారయితవ్యో మే మృతస్య సలిలక్రియాం || 2.14.16 ||

సపుత్రయా త్వయా నైవ కర్తవ్యా సలిలక్రియా |
వ్యాహంతాస్యశుభాచారే యది రామాభిషేచనం || 2.14.17 ||

న శక్తోఽద్యాస్యహం ద్రష్టుం దృష్ట్వా పూర్వం తథాముఖం |
హతహర్షం తథానందం పునర్జనమవాఙ్ముఖం || 2.14.18 ||

తాం తథా బ్రువతస్తస్య భూమిపస్య మహాత్మనః |
ప్రభాతా శర్వరీ పుణ్యా చంద్రనక్షత్రమాలినీ || 2.14.19 ||

తతః పాపసమాచారా కైకేయా పార్థివం పునః |
ఉవాచ పరుషం వాక్యం వాక్యజ్ఞా రోషమూర్చ్ఛితా || 2.14.20 ||

కిమిదం భాషసే రాజన్ వాక్యం గరరుజోపమం |
ఆనాయయితుమక్లిష్టం పుత్రం రామమిహార్హసి || 2.14.21 ||

స్థాప్య రాజ్యే మమ సుతం కృత్వా రామం వనేచరం |
నిఃసపత్నాం చ మాం కృత్వా కృతకృత్యో భవిష్యసి || 2.14.22 ||

స తున్న ఇవ తీక్ష్ణేన ప్రతోదేన హయోత్తమః |
రాజా ప్రచోదితోఽభీక్షం కైకేయ్యా వాక్యమబ్రవీత్ || 2.14.23 ||

ధర్మబంధేన బద్ధోఽస్మి నష్టా చ మమ చేతనా |
జ్యేష్ఠం పుత్రం ప్రియం రామం ద్రష్టుమిచ్ఛామి ధార్మికం || 2.14.24 ||

తతః ప్రభాతాం రజనీముదితే చ దివాకరే |
పుణ్యే నక్షత్రయోగే చ ముహూర్తే చ సమాగతే || 2.14.25 ||

వసిష్ఠో గుణసంపన్నః శిష్యైః పరివృతస్తథా |
ఉపగృహ్యశు సంభారాన్ ప్రవివేశ పురోత్తమం || 2.14.26 ||

సిక్తసమ్మార్జితపథాం పతాకోత్తమభూషితాం |
సంహృష్టమనుజోపేతాం సమృద్ధవిపణాపణాం || 2.14.27 ||

మహోత్సవసమాయుక్తాం రాఘవాద్ధే సముత్సుకాం |
చందనాగురుధూపైశ్చ సర్వతః పరిధూమితాం || 2.14.28 ||

తాం పురీం సమతిక్రమ్య పురందరపురోపమాం |
దదర్శాంతఃపురం శ్రీమాన్ నానాధ్వజగణాయుతం || 2.14.29 ||

పౌరజానపదాకీర్ణం బ్రాహ్మణైరుపశోభితం |
యష్టిమద్భిః సుసంపూర్ణం సదశ్చైః పరమార్చితైః || 2.14.30 ||

తదంతఃపురమాసాద్య వ్యతిచక్రామ తం జనం |
వసిష్ఠః పరమప్రీతః పరమర్షిభిరావృతః || 2.14.31 ||

స త్వపశ్యద్ వినిష్కాంతం సుమంత్రం నామ సారథిం |
ద్వారే మనుజసింహస్య సచివం ప్రియదర్శనం || 2.14.32 ||

తమువాచ మహాతేజాః సూతపుత్రం విశారదం |
వసిష్ఠః క్షిప్రమాచక్ష్య నృపతేర్మామిహాగతం || 2.14.33 ||

ఇమే గంగోదకఘటాః సాగరేభ్యశ్చ కాంచనాః |
ఔదుంబరం భద్రవీరమభిషేకార్థమాహృతం || 2.14.34 ||

సర్వబీజాని గంధాశ్చ రత్నాని వివిధాని చ |
క్షౌద్రం దధి ఘృతం లాజా దర్భాః సుమనసః పయః || 2.14.35 ||

అఘ్ణౌ చ కన్యా రుచిరా మత్తశ్చ వరవారణః |
చతురశ్శో రథః శ్రీమాన్ నిస్త్రింశో ధనురుత్తమం || 2.14.36 ||

వాహనం నరసంయుక్తం ఛత్రం చ శశిసన్నిభం |
శ్వేతే చ వాలవ్యజనే భృంగారం చ హిరణ్మయం || 2.14.37 ||

హేమదామపినద్ధశ్చ కకుద్మాన్ పాండురో వృషః |
కేసరీ చ చతుర్దంష్ట్రో హరిశ్రేష్ఠో మహాబలః || 2.14.38 ||

సింహాసనం వ్యాఘ్రతనుః సమిధశ్చ పలతాశనః |
సర్వే వాదిత్రసంఘాశ్చ వేశ్యాశ్చాలంకృతాః స్త్రీయః || 2.14.39 ||

ఆచార్యా బ్రాహ్మణా గావః పుణ్యాశ్చ మృగపక్షిణః |
పౌరజానపదశ్రేష్ఠా నైగమాశ్చ గణైః సహ || 2.14.40 ||

ఏతే చాన్యే చ బహవః ప్రీయమాణాః ప్రియంవదాః |
అభిషేకాయ రామస్య సహ తిష్ఠంతి పార్థివైః || 2.14.41 ||

త్వరయస్వ మహారాజం యథా సముదితేఽహని |
పుష్యే నక్షత్రయోగే చ రామో రాజ్యమవాప్నుయాత్ || 2.14.42 ||

ఇతి తస్య వచః శ్రుత్వా సూతపుత్రో మహాబలః |
స్తువన్ నృపతిశార్దూలం ప్రవివేశ నివేశనం || 2.14.43 ||

తం తు పూర్వోదితం వృద్ధం ద్వారస్థా రాజసమ్మతాః |
న శేకురభిసంరోద్ధం రాజ్ఞః ప్రియచిక్రీర్షవః || 2.14.44 ||

స సమీపస్థితో రాజ్ఞస్తామవస్థామజజ్ఞివాన్ |
వాగ్భిః పరమతుష్టాభిరభిష్టోతుం ప్రచక్రమే || 2.14.45 ||

తతః సూతో యథాపూర్వం పార్థివస్య నివేశనే |
సుమంత్రః ప్రాంజలిరూఢ్యా తుష్టావ జగతీపతిం || 2.14.46 ||

యథా నందతి తేజస్వీ సాగరో భాస్కరోదయే |
ప్రీతః ప్రీతేన మనసా తథా నందయ నస్తతః || 2.14.47 ||

ఇంద్రమస్యాం తు వేలాయామభితుష్టావ మాతలిః |
సోఽజయద్ దానవాన్ సర్వాంస్తథా త్వాం బోధయామ్యహం || 2.14.48 ||

వేదాః సహంగా విద్యాశ్చ యథా హ్యత్మభువం ప్రభుం |
బ్రహ్మణం బోధయంత్యద్య తథా త్వాం బోధయామ్యహం || 2.14.49 ||

ఆదిత్యః సహ చంద్రేణ యథా భూతధరాం శుభాం ।
బోధయత్యద్య పృథివీం తథా త్వాం బోధయామ్యహం ॥ 2.14.50 ॥

ఉత్తిష్ట సుమహారాజ కృతకౌతుకమంగలః ।
విరాజమానో వపుషా మేరోరివ దివాకరః ॥ 2.14.51 ॥

సోమసూర్యౌ చ కాకుత్స్థ శివవైశ్రవణావపి ।
వరుణశ్చాగ్నిరింద్రశ్చ విజయం ప్రదిశంతు తే ॥ 2.14.52 ॥

గతా భగవతీ రాత్రిః కృతం కృత్యమిదం తవ ।
బుధ్యస్వ నృపశార్దూల కురు కార్యమనంతరం ॥ 2.14.53 ॥

ఉదతిష్ఠత రామస్య సమగ్రమభిషేచనం ।
పౌరజానపదాశ్చాపి నైగమశ్చ కృతాంజలిః ॥ 2.14.54 ॥

స్వయం వసిష్ఠో భగవాన్ బ్రాహ్మణైః సహ తిష్ఠతి ।
క్షీప్రమాజ్ఞాప్యతాం రాజన్ రాఘవస్యాభిషేచనం ॥ 2.14.55 ॥

యథా హ్యపాలాః పశవో యథా సేనా హ్యనాయకా ।
యథా చంద్రం వినా రాత్రిర్యథా గావో వినా వృషం ॥ 2.14.56 ॥

ఏవం హి భవితా రాష్ట్రం యత్ర రాజా న దృశ్యతే ।
ఏవం తస్య వచః శ్రుత్వా సాంత్యపూర్వమివార్థవత్ ॥ 2.14.57 ॥

అభ్యకీర్యత శోకేన భూయ ఏవ మహీపతిః ।
తతస్తు రాజా తం సూతం సన్నహర్షః సుతం ప్రతి ॥ 2.14.58 ॥

శోకరక్తక్షణః శ్రీమానుద్వీక్ష్కోవాచ ధార్మికః ।
వాక్యైస్తు ఖలు మర్మాణి మమ భూయో నికృంతసి ॥ 2.14.59 ॥

సుమంత్రః కరుణం శ్రుత్వా దృష్ట్వా దీనం చ పార్థివం |
ప్రగృహీతాంజలిః కించిత్ తస్మాద్ దేశాదపాక్రమత్ || 2.14.60 ||

యదా వక్తుం స్వయం దైన్యాన్న శశాక మహీపతిః |
తదా సుమంత్రం మంత్రజ్ఞా కైకేయా ప్రత్యువాచ హా || 2.14.61 ||

సుమంత్ర రాజా రజనీం రామహర్షసముత్సుకః |
ప్రజాగరపరిశ్రాంతో నిద్రావశముపాగతః || 2.14.62 ||

తద్ గచ్ఛ త్వరితం సూత రాజపుత్రం యశస్వినం |
రామమానయ భద్రం తే నాత్ర కార్యా విచారణా || 2.14.63 ||

అశ్రుత్వా రాజవచనం కథం గచ్ఛామి భామిని |
తచ్ఛ్రుత్వా మంత్రిణో వాక్యం రాజా మంత్రిణమబ్రవీత్ || 2.14.64 ||

సుమంత్ర రామం ద్రక్ష్యామి శీఘ్రమానయ సుందరం |
స మన్యమానః కల్యాణం హృదయేన ననంద చ || 2.14.65 ||

నిర్జగామ చ స ప్రీత్యా త్వరితో రాజశాసనాత్ |
సుమంత్రశ్చింతయామాస త్వరితం చోదితస్తయా || 2.14.66 ||

వ్యక్తం రామాభిషేకార్థే ఇహయాస్యతి ధర్మరాట్ |
ఇతి సూతో మతిం కృత్వా హర్షేణ మహతా పునః || 2.14.67 ||

నిర్జగామ మహాతేజా రాఘవస్య దిదృక్షయా |
సాగరహ్రాదసంకాశాత్సుమంత్రోఽంతఃపురాచ్ఛుభాత్ |
నిష్క్రమ్య జనసంబాధం దదర్శ ద్వారమగ్రతః || 2.14.68 ||

తతః పురస్తాత్ సహసా వినిఃస్ఫుతో
మహీపతేర్ద్వారగతాన్ విలోకయన్ |

దదర్శ పౌరాన్ వివిధాన్ మహాధనా -

నుపస్థితాన్ ద్వారముపేత్య విష్ఠితాన్ || 2.14.69 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే చతుర్దశః సర్గః ||